

crkva u svijetu

EKUMENIZAM

DESETA OBLJETNICA DEKRETA O EKUMENIZMU*

Jerko Barišić

Postanak dokumenata

Uoči II. vatikanskog sabora, točno 5. lipnja 1960, osnovan je Sekretarijat za sjedinjenje kršćana. Tim je Katolička Crkva službeno stupila u ekumenski pokret. Zadaća je Sekretarijata — premda nije bio pripremna komisija, a neki su ga smatrali tek uredom za informacije — bila sakupljati i pripremati teme za Sabor, koje bi mogle imati značenja za ekumenske probleme. Tako je on, kao i pripravne komisije, odmah počeo održavati svoje sastanke i sjednice uspostavivši 14 potkomisija za razne aspekte ekumenskog pitanja. U Sekretarijatu se polako rodila, stvarala i sazorela »embrionalna shema O Ekumenizmu«. ¹ Definitivni oblik shema je dobila u srpnju 1962. Bila je nazvana *De Oecumenismo*, dok je podnaslov imala *Decretum pastorale*. Shema je doduše bila potanko pretresena od Centralne pripravne komisije u prvoj polovici 1962., ali ipak nije bila tiskana i poslana na uvid saborskim ocima u poznatom volumenu prije početka sabora. ² No u ovoj pripravnoj fazi Koncila, zbog manjkave koordinacije, o istom su predmetu radila još dva tijela: Komisija za Istočne Crkve i Teološka Komisija.

* Na blagdan prikazanja Blažene Djevice Marije u hramu dne 21. studenoga napunja se 10 godina od svečanog promulgiranja Dekreta o ekumenizmu *Unitatis Redintegratio*. Vrijedno je sjetiti se ove obljetnice. Ovom prigodom iz ne puno udaljene povijesne perspektive bacimo jedan letimičan pogled na ovaj krupni događaj suvremene Crkve.

¹ Cristoforo Dumont, *Genesi del decreto conciliare sull'ecumenismo*, u knjizi Brunero Gherardini, *Cristianità in cammino*, libreria editrice redenzione, Napoli—Roma, 1969, 149.

² Taj volumen od 270 stranica in folio, datiran 13. VII. 1962, imao je naslov *Schemata Constitutionum et Decretorum de quibus disceptabitur in Concilii Sessionibus*, series Ia. U njemu je od sedamdesetak pripremanih shema bilo samo sedam već gotovih.

Tijekom prvog zasjedanja Sabora 1962. pretresene su dvije sheme kojih pojedini dijelovi rade o ekumenizmu: Shema Teološke Komisije *Constitutio dogmatica* o Crkvi čije XI. poglavlje radi *De Oecumenismo* i shema *De Ecclesiae unitate*. Ut omnes unum sint što ju je pripremila Komisija za Istočne Crkve. No ova radi samo o sjedinjenju Istočnih Crkava. Sada je trebalo raspravljati o shemi Sekretarijata. Međutim između Vijeća Predsjedništva, predsjednika Komisije za Istočne Crkve i predsjednika Sekretarijata za sjedinjene kršćana učinjen je dogovor koji je pročitao u dnevnom redu na generalnoj skupštini 30. XI. Tu se kaže da će dekret o jedinstvu Komisije za Istočne Crkve sačinjavati jedan dokumenat skupa s dekretom o ekumenizmu Sekretarijata za sjedinjenje kršćana i XI. poglavljem sheme *Dogmatske konstitucije o Crkvi*. Sutradan 1. XII. to je prihvaćeno s 2.068 pozitivnih protiv 36 negativnih i 8 poništenih glasova.

U međuzasjedanju Sekretarijat je izvršio ne lak posao integriranja spomenutih triju shema u jednu. Taj posao je završen u travnju 1963. Nova shema je zatim tiskana i poslana saborskim ocima. Tekst je imao 3 poglavlja: principi katoličkog ekumenizma, vršenje ekumenizma, kršćani odijeljeni od Katoličke Crkve. Ivan XXIII. je odredio da shema dođe na diskusiju za drugog zasjedanja Sabora.

I doista, shema je pretresana na drugom zasjedanju za Pavla VI. od 18. XI. do 2. XII. 1963. Tokom zasjedanja shema je integrirana s još 2 poglavlja: četvrtim — *stav Crkve prema nekršćanima posebno Židovima*, i petim — *o vjerskoj slobodi*. No zbog nedostatka vremena, a i drugih razloga, o ta dva posljednja poglavlja nije se raspravljalo, od njih će poslije postati posebni dokumenti: deklaracija o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama *Nostra aetate* i deklaracija o vjerskoj slobodi *Dignitatis humanae*. Poslije prva 4 dana rasprave o cjelokupnoj shemi općenito dne 21. XI. stavljena su na glasanje prva 3 čisto ekumenska poglavlja. Ona su prihvaćena kao osnova za daljnje raspravljanje s iznenađujućom većinom od preko 95%. U diskusiji su se isticali svojim interventima Ritter, Martin, Maximos IV, Garrone, Elchinger, Bea, Huyghe, Darmancier, De Smedt, Bukatko i ostali.³ Naslov prvog poglavlja bitno je promijenjen u posljednji čas: od formule »načela katoličkog ekumenizma« u »katolička načela ekumenizma«.⁴

U novom međuvremenu do trećeg zasjedanja sabora Sekretarijat je pregledao i pretresao golemi materijal opasaka, sugestija, prijedloga, što su se bili nagomilali za diskusija prvih triju »ekumenskih« poglavlja sheme od 21. XI. do 2. XII. i od pismenih intervenata koji su nastavili stizati Sekretarijatu sve do konca 1964. A sakupljeni interventi iznose preko 700 stranica.⁵ U ovom radu novost je bila to što su tada definitivno od sheme odvojena poglavlja koja se tiču nekršćana i vjerske slobode. Odredbom pape Pavla VI. od 27. IV. 1964. nova je shema bila uključena u program trećeg zasjedanja i poslana saborskim ocima.

³ Maurice Villain, *Introduction a l'oecuménisme*, Casterman, 1964, 373—380.

⁴ Antonio M. Javierre, *Promozione conciliare del dialogo ecumenico*, Elle Di Ci, Torino—Leumann, 1966, 67.

⁵ Agostino Bea, *Il cammino all'unione dopo il Concilio*, Morcelliana, Brescia, 1966, 42.

O tako preuređenoj i dotjeranoj shemi saborski oci glasovali su po poglavljima od 2. do 8. X. 1964. uz odlične rezultate. Osim toga za trećeg zasjedanja bili su ispitani i svi ispravci. Sada je shema bila opet stavljena na glasanje 10., 11. i 14. XI. o preinakama, a 20. XI. o cijelome tekstu. No prije donošenja rezultata djelomično je pomučeno posljednje globalno glasovanje o tekstu. Naime, između dva spomenuta glasovanja Sekretarijatu je vrhovna vlast preko monsinjora Felicija poslala seriju novih amandmana da se o njima povede računa. Dakle nisu bili jednostavno nametnuti, naloženi. Sabor je obaviješten da se radi o sugestijama koje su auctoritative expressae. Poprilici polovica modifikacija, njih 19, primljena je i uklopljena u tekst. Uza sve to glasanje od 20. XI. dobilo je većinu od 96% glasova u prilog teksta. Konačno, u javnoj sjednici od 21. XI. 1964. *Dekret* je prihvaćen s 2.137 pozitivnih glasova dok je protivnih bilo samo 11. »To je rezultat — piše kardinal Bea — o kojem se prije 2 godine nismo usudili ni sanjati, pogotovo u pogledu činjenice... da znatna većina saborskih otaca — očito bez njihove krivnje nego jednostavno zbog konkretnih situacija u kojima su živjeli — nije nikada bila suočena s žalosnom podjelom kršćana i prema tome s ekumenskim problemom. Glasanje je pokazalo do koje ga je točke episkopat cijelog katoličkog svijeta bio već asimilirao kroz kratki razmak od 2 godine što su prošle od inauguracije Sabora.«⁶ »Pripremanje dekreta o ekumenizmu bogato je dakle formiralo ekumenski mentalitet katoličkog episkopata, dekret je zato samo izraz toga mentaliteta.«⁷ Odmah poslije ovoga glasovanja Pavao VI. svečano je promulgirao Dekret.

Sadržaj dokumenta

Dekret o ekumenizmu ima uvod, tri glave (katolička načela ekumenizma, vršenje ekumenizma, Crkve i crkvene zajednice rastavljene od rimske Apostolske Stolice) i zaključak. Treća se glava sastoji od dva dijela (poseban položaj istočnih Crkava, o rastavljenim Crkvama i crkvenim zajednicama na Zapadu). Cijeli dokumenat ima 24 broja.

Uvod *Dekreta* govori da je jedan od glavnih ciljeva Sabora »promicati obnovu jedinstva među svim kršćanima«.⁸ Krist je osnovao jednu i jedincatu Crkvu. »Možda najdragocjeniji prilog što ga Katolička Crkva može dati ekumenizmu jest da vrlo visoko proklamira ovaj ideal.«⁹ Razdijeljenost kršćanstva protivi se volji Kristovoj, sablazan je svijetu i šteti propovijedanju evanđelja. Gospodin u zadnje vrijeme obilnije ulijeva u kršćane čežnju za jedinstvom. To gibanje prema obnovi jedinstva svih kršćana zove se ekumenizam.

I. Krist hoće da svi ljudi dođu u Crkvu. Vrhunski pak obrazac i počelo misterija jedinstva Crkve jest jedinstvo u Trojstvu božanskih osoba. Tokom povijesti u Crkvi su nastali razdori te su se mnogi odijelili od punog zajedništva Katoličke Crkve ponekad krivnjom na objema stra-

⁶ Agostino Bea, nav. dj., str. 43—44.

⁷ Agostino Bea, *Ecumenismo nel Concilio*, Bompiani, Milano, 1968, 186.

⁸ Dokumenti II vatikanskog sabora, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1970, *Dekret Unitatis Redintegratio o ekumenizmu*, br. 1, str. 207.

⁹ Documents conciliaires: *L'Église, L'Oecuménisme, Les Églises Orientales*, Centurion, Paris, 1965, str. 170, Yves Congar, *Introduction*.

nama. Ipak »oni koji vjeruju u Krista i koji su ispravno primili krst, valaze se u nekom, mada nesavršenom, zajedništvu s Katoličkom Crkvom... a sinovi ih Katoličke Crkve zasluženom priznaju za braću u Gospodinu.«¹⁰ Neki elementi i dobra Crkve opstojе i izvan vidljivih granica Katoličke Crkve. No »samo se po Katoličkoj Kristovoj Crkvi, koja je sveopće sredstvo spasenja, može dostići sva punina spasonosnih sredstava.«¹¹ Dekret daje opisnu definiciju ekumenskog gibanja: »pod 'ekumenskim gibanjem' razumijevaju se djelatnosti i pothvati što se, u skladu s raznim potrebama Crkve i okolnostima vremena, pokreću i usmjeruju prema promicanju kršćanskog jedinstva.«¹² Slično se prikazuje i ekumenska metoda. U njoj se osobito naglašava dijalog.

II. »Briga za obnovu jedinstva tiče se sveukupne Crkve, kako vjernika tako i pastira.«¹³ Uvjeti ekumenizma su obnova Crkve i obraćenje srca. »Početak ekumenizma je ekumensko kajanje.«¹⁴ »Stoga poniznom molitvom zatražimo oproštenje od Boga i od rastavljene braće, kao što i mi otpuštamo našim dužnicima.«¹⁵ Ovo obraćenje srca uz svetost života te privatne i javne molitve za kršćansko jedinstvo jest duša ekumenskog gibanja. To je tzv. duhovni ekumenizam. Ekumenska molitva je »toliko glavna, toliko presudna i toliko plodna da je već u njoj samoj sav ekumenizam.«¹⁶ Mogu se držati i zajedničke molitve s rastavljenom braćom. *Communicatio in sacris*, kojim ravnaju »dva načela: da se naznači jedinstvo Crkve, i da se učestvuje u sredstvima milosti«,¹⁷ ne valja bez daljnega primjenjivati. O konkretnom načinu, obazirući se na sve okolnosti, odlučit će mjesni biskup, biskupska konferencija ili Sveta Stolica. Nadalje »valja upoznati duh rastavljene braće.«¹⁸ Zato je potrebno proučavanje, zajednički skupovi, onda studiranje teologije pod ekumenskim aspektom. Svakako, treba izlagati cjelovitu nauku; čuvati se lažnog irenizma; ne smetnuti s uma »da postoji red ili 'hijerarhija' istina katoličke nauke, jer je različita njihova povezanost s temeljem kršćanske vjere.«¹⁹ Preporuča se također suradnja svih kršćana na svim poljima javnog djelovanja.

III. a) Crkva se na Istoku i Zapadu specifično razvijala čuvajući zajedništvo vjere i sakramentalnog života. Na Istoku cvjetaju posebne ili mjesne Crkve, Crkve-sestre. Apostolska baština se »ovdje ili ondje različito tumačila zbog razlika u čudi i životnim uvjetima.«²⁰ Sve to, pored vanjskih uzroka, zbog pomanjkanja uzajamnog razumijevanja i ljubavi, dalo je povoda razdvajanjima. Na Istoku je bujna liturgija, štovanje Marijino, duhovna predaja, monaštvo. Istočnjaci imaju prave sakramente, zato se s njima i preporuča neka *communicatio in sacris*. Na Istoku se

¹⁰ Dekret *Unitatis Redintegratio* o ekumenizmu, br. 3.

¹¹ Dekret *Unitatis Redintegratio* o ekumenizmu, br. 3.

¹² Dekret *Unitatis Redintegratio* o ekumenizmu, br. 4.

¹³ Dekret *Unitatis Redintegratio* o ekumenizmu, br. 5.

¹⁴ *Documents conciliaires*, nav. dj., str. 180.

¹⁵ Dekret *Unitatis Redintegratio* o ekumenizmu, br. 7.

¹⁶ *Documents conciliaires*, nav. dj., str. 180.

¹⁷ Dekret *Unitatis Redintegratio* o ekumenizmu, br. 8.

¹⁸ Dekret *Unitatis Redintegratio* o ekumenizmu, br. 9.

¹⁹ Dekret *Unitatis Redintegratio* o ekumenizmu, br. 11.

²⁰ Dekret *Unitatis Redintegratio* o ekumenizmu, br. 14.

razvila i posebna, potpuno legitimna, disciplina, a također i opravdano različito teološko izricanje nauke, izvrsno ukorijenjeno u Pismima. Razne teološke formule Istoka i Zapada prije se međusobno dopunjuju negoli suprotstavljaju. Za jedinstvo ne valja stavljati nikakvog drugog tereta osim potrebnih stvari.

b) Na Zapadu se krajem srednjeg vijeka ili poslije rastavljaju od Apostolske Stolice razne Crkve i crkvene zajednice. One se i međusobno mnogo razlikuju. A između Zapadne odijeljene braće i Katoličke Crkve ima krupnih nesuglasica povijesne, sociološke, psihološke i kulturne naravi, u prvom redu nesuglasja u tumačenju objavljene istine. Zapadna rastavljena braća imaju jaku vjeru u Krista. Prema Pismima gaje ljubav, poštovanje i upravo kult. Odatle marno proučavanje, navještanje i slušanje Riječi Božje. Imaju valjan krst. Ljube molitvu, razmatranje, zajednički bogoštovni život.

Zaključak živo potiče vjernike na ekumenski rad koji mora biti vjeran istini primljenoj od Apostola i Otaca, te suglasan s katoličkom vjerom. Naprotiv Dekret ih odvraća od lakoumnosti i nerazborita žara. I završava: »Izmirenje svih kršćana u jedinstvu jedne jedincate Crkve Kristove, nadalazi ljudske snage i sposobnosti. Stoga (Sabor) svu svoju nadu polaže u Kristovu molitvu za Crkvu, u Očevu ljubav prema nama, u silu Duha Svetoga.«²¹

Važnost dokumenta

Sjedinjenje kršćana bilo je jedan od glavnih ciljeva II. vatikanskog sabora.²² Zato su svi saborski dokumenti prožeti ekumenizmom, orijentirani k sjedinjenju. No ekumensku krunu nedavnog Koncila predstavlja svakako *Dekret o ekumenizmu — Unitatis Redintegratio*. On za Katoličku Crkvu znači novu odlučnu etapu na ekumenskom putu do sjedinjenja. Naime, »on sačinjava uzimanje službenog stajališta vrhovne vlasti Katoličke Crkve prema stvari jedinstva kršćana općenito i prema ekumenskom pokretu posebno«.²³ Zato je *Unitatis Redintegratio* kamen putokaz katoličkog ekumenizma. Po sebi ovaj dokument kodificira svu atmosferu kršćanskog bratstva, koju tvori sustav činjenica i iskustava, te teoretskih i praktičkih stajališta skupa s njihovim teološkim temeljima.²⁴ U kratko, *Dekret o ekumenizmu* je svečana promulgacija ekumenskog dijaloga a ujedno i program buduće ekumenske akcije.

Ovaj se dekret temelji na autentičnoj ekleziologiji II. vatikanskog, bez ikakvih devijacija, sagrađenoj na Evandelju i Tradiciji. On pruža realnu sliku Katoličke Crkve — Crkve Božje, Crkve svih kršćana; ne pretendira da dade sintezu ekumenske teologije. On hoće da bude pastoralni dokument određen da usmjeri način prisutnosti Katoličke Crkve u funkciji

²¹ Dekret *Unitatis Redintegratio* o ekumenizmu, br. 24.

²² Gerardo Cardaropoli, *Introduzione al cristianesimo*, Edizioni Paoline, Roma, 1970, str. 500.

²³ Agostino Bea, nav. dj., str. 185.

²⁴ Agostino Bea, *Il cammino all'unione dopo il Concilio*, str. 21.

Crkava s kojima je u nesavršenom jedinstvu.²⁵ To je dinamična teologija koja priznaje i drugim kršćanima vrijednosti, da bi se mogli jednom sjediniti s Katoličkom Crkvom, te zajedno ići dalje. Dekret »stvora autentičnu atmosferu kršćansku i bratsku između članova Katoličke Crkve i njihove braće nekatolika.«²⁶

Neke odlike dokumenta treba ipak posebno naglasiti. Najprije u dokumentu nije više riječ o rimocentričnom ekumenizmu. Ekumenizam je jedan, isti za sve kršćane. I u nj svaka kršćanska zajednica ulazi s vlastitim principima. Zato je i promijenjeno »načela katoličkog ekumenizma« u »katolička načela ekumenizma«. Nadalje kriterij crkvenosti pojedinih kršćanskih frakcija ne mjeri se bliskošću, poklapanjem, slaganjem s Rimom nego sukladnošću s Evanđeljem. Današnji kršćani nekatolici, i uopće koji su prije rođeni u već odijeljenim zajednicama, ne mogu se kriviti za grijeh raskola. Priznaju se vrednote, blago milosti i istine, koje se nalaze u rastavljene braće, dapače »sve što milost Duha Svetoga izvodi u našoj rastavljenoj braći to može biti i na našu izgradnju.«²⁷ Dalje, Dekret ponizno priznaje da su odgovornosti za raskol podijeljene, kako je to rekao i Ivan XXIII. 29. I. 1959: »Nećemo voditi historijski proces. Nećemo istraživati tko je imao pravo, a tko krivo. Odgovornost je obostrana (le responsabilità sono divise). Reći ćemo samo: ujedinitimo se. Okončajmo neslaganja.«²⁸ Zato dokumenat odbija da bude sudac. Teološki dijalog proklamiran je na načelu potpune jednakosti, na ravnoj nozi, jednak sa jednakim (par cum pari). A za nj je vrlo važna izjava o redu ili »hijerarhiji« istina katolične nauke.

No Dekret o ekumenizmu, kao i svako ljudsko djelo, nije savršen. Ima manjkavosti, nedostataka, zamjerki. Najprije dokumenat je dosta kolebljiv, neodlučan. Zatim, shema na mjestima ipak nije dovoljno ekumenska. Naime Katolička Crkva, ne mogući se posve osloboditi predekumenskog mentaliteta, tu još dobro govori o ekumenizmu sa svog stajališta, a odijeljene kršćanske zajednice treba promatrati s njihova stajališta, kroz odnos na vjernost objavi Isusa Krista, kako je svaka od njih shvaća. Osim toga paragrafi u kojima se prikazuju druge kršćanske zajednice siromašni su i nedovoljni. Onda, ne govori se o metodi, barem ne konkretno, određeno, ni o normama dijaloga. Njih je trebalo bar skicirati. Konačno ništa nije rečeno o sadržaju molitve za sjedinjenje. U vezi toga kaže Villain: »U redu vrednota to je, po mom mišljenju, najveći nedostatak.«²⁹

Uza sve to *Unitatis Redintegratio* ostaje veliki dokumenat suvremene Crkve, »jedan od važnih tekstova II. vatikanskog koncila«,³⁰ magna charta katoličkog ekumenizma. A to najbolje i najočitije dokazuju plodovi, rezultati kroz ovih 10 godina od kada je dekret stupio na scenu.

²⁵ Bernard Lambert, *Concilio vivo*, Ancora, Milano, 1967, str. 329, članak: *L'apertura ecumenica agli anglicani e protestanti*.

²⁶ Agostino Bea, *Ecumenismo nel Concilio*, str. 186.

²⁷ Dekret *Unitatis Redintegratio* o ekumenizmu, br. 4.

²⁸ René Laurentin, *Bilanca Koncila*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1971, str. 13.

²⁹ Maurice Villain, nav. dj., str. 377.

³⁰ René Laurentin, nav. dj., str. 166.

Naime na njemu je inspirirano sve ono što je na ekumenskom planu učinjeno kroz ovo desetljeće sa strane Katoličke Crkve. Osim toga Dekret, imajući veliki ugled i utjecaj i kod drugih kršćana, ima golem udio i u potpunom ekumenskom zamahu. Jer »ovaj dekret nije samo jedan tekst, jedan znanstveni spis, pa ni samo jedna regula vladanja i djelovanja. Doista, on je sve to, ali on je najprije i povrh svega toga jedan akt, djelo. Pretresajući ga na način mnogo više konstruktivan nego kritičan, prenoseći tako još i u druge domene aktivnu ekumensku brigu, glasujući konačno za nj gotovo jednoglasno, Sabor se svečano na nj obavezao, on je time angažirao Katoličku Crkvu na putu ekumenizma. To je čin domašajem usporediv s onima velikih povijesnih odluka, po kojima je tijek stvari bio određen za vjekove.«³¹

³¹ Documents conciliaires, nav. dj., str. 189—190.